

om het probleem van de jeugddelinquentie op te lossen voor Vlaanderen.

Wij vinden het, gezien deze zeer beperkte kredieten, toch goede initiatieven. Vooral de mogelijkheid om flexibel te kunnen werken met de jongere en zijn omgeving is een goede zaak. Alleen zijn de middelen veel te beperkt. Ze zijn ervan overtuigd dat men het probleem van deze jongeren zal kunnen oplossen door op korte termijn hier en daar wat plaatsen bij te creëren (26 voor het jaar 2002) of om te bouwen (80).

In het verleden investeerde de Vlaamse Regering vanaf de begroting 2000 reeds € 7 436 806. Dit heeft zeker bijgedragen tot een deeloplossing van de problematiek. We blijven echter stellen dat er hiermee onvoldoende ingegaan wordt op de fundamentele problematiek die er in de sector en in de maatschappij leeft, **namelijk de desintegratie van ons sociaal weefsel waarbij de sociale uitsluiting (er niet meer bij horen) prioriteit nr. 1 geworden is.**

Wanneer we daarvan doordrongen zijn, zullen we misschien niet meer vragen om méér **residentiële** plaatsingsmogelijkheden, laat staan om jeugdgevangenissen voor onze jongeren. Dergelijke initiatieven sluiten de jongeren nog meer uit van onze samenleving en installeren bijkomende breuken in hun sociaal netwerk. Daarom zou het wenselijk zijn dat de Vlaamse Regering meer investeert in initiatieven die het sociale netwerk van de jongeren en hun gezinnen verstevigen. Gelukkig leeft bij de Vlaamse Regering de overtuiging dat jeugddelinquentie vanuit verschillende sporen moet aangepakt worden, nl. hulpverlening, herstel, constructief sanctioneren en veiligheid van personen en samenleving.

Wij hopen dat men ook gevoelig zal zijn voor deze goed bedoelde kritische bedenkingen. We wensen de regering in ieder geval succes bij de uitvoering van de 'In naam van de veiligheid' genomen beslissingen.

Willy VANDAMME
Voorzitter werkgroep
jeugdsanctierecht Vlaanderen

De federale wetgeving inzake jeugdbescherming in 2001

In de rubriek 'Jeugdbescherming' wordt traditioneel een kort overzicht gegeven van de nieuwe wetgeving die rechtstreeks of onrechtstreeks relevant is voor deze sector. Deze goede traditie werd vorig jaar voortgezet met een bespreking van de periode 1997-2001. Ditmaal wordt het jaar 2001 overlopen.

1. JEUGDBESCHERMINGSWET

Advies van de Hoge Raad voor de Justitie over het 'voorontwerp van wet houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen'

Op 12 december 2001 bracht de Hoge Raad voor de Justitie advies uit over het recente voorontwerp van wet 'houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen' (ondertussen bekend als het 'ontwerp MAES'). Hierna worden de krachtlijnen van het advies toegelicht. Het advies is verkrijgbaar bij de Hoge Raad voor de Justitie, Louizalaan 65/b1 te 1050 Brussel, tel.: 02-535 16 16, fax: 02-535 16 20, e-mail: info@hrj.be.

1.1. Naar een nieuw jeugdsanctierecht?

Terwijl de Jeugdbeschermingswet van 1965 nog hoofdzakelijk geconcentreerd werd vanuit het 'beschermingsmodel' (de vermoede onverantwoordelijkheid van jongeren, die een bevoogdende benadering verantwoordde), schakelt het wetsontwerp over op een 'constructief gepersonaliseerd model' dat een meer strafrechtelijk georiënteerde aanpak voorhoudt. Hierbij wordt evenwel nog steeds naar een zeker evenwicht gestreefd tussen enerzijds penalisering en bescherming van de maatschappij en anderzijds positieve toekomstgerichte interventies door de jeugdgerechten. Daarbij wordt overgestapt op een meer kritische en realistische benadering van de zogenaamde onverantwoordelijkheid van de jongere, maar tegelijk blijft het accent liggen op hulpverlening en op heropvoeding, vorming en participatie van de jongere om zijn maatschappelijke reïntegratie te bevorderen. Het voorontwerp blijft opteren voor het behoud van een apart jeugdrecht en heeft alleszins niet de intentie om te verglijden in een algemene 'penaliseringstendens'.

Mede op deze basis wordt in het voorontwerp een duidelijk onderscheid gemaakt tussen *maatregelen*, *sancties* en *straffen* (naargelang het essentiële kenmerk van de interventie) en verdient het volgens de Hoge Raad aanbeveling om een maatregel die als *straf* bedoeld is, dan ook deze benaming toe te kennen. Het is immers al te hypocriet dat bijvoorbeeld opsluitingen in een gesloten instelling – die eerder gericht zijn op maatschappijbescherming dan op bescherming van de jongere – zouden blijven kaderen in het inmiddels ontoereikend geworden beschermingsmodel, terwijl deze zogenaamde beschermingsmaatregelen door de jongere duidelijk als straf ervaren worden. Niets anders dan een krachtdadige en tegelijk probleem- en oplossingsgerichte aanpak van ernstig jeugddelin-

quent gedrag kan de doelstelling van de nieuwe wet uitmaken.

1.2. Een hernieuwde aandacht voor verscheidene actoren en de rechtspleging in jeugdzaken

De doelstelling van het wetsontwerp om de positie van de jongere te verbeteren en hem zodoende meer rechtswaarborgen toe te kennen, wordt positief onthaald. Er werd voor geopteerd om de drie fasen in het rechtsgeding (het opleggen van voorlopige maatregelen, de beslissing over de grond van de zaak en de opvolging) niet meer toe te vertrouwen aan eenzelfde jeugdrechter, hetgeen een zekere vorm van 'onpartijdigheid' ten goede komt, zeker in gevallen waarin er 'een fundamentele kortsluiting' ontstaan is tussen de minderjarige en de jeugdrechter.

De Hoge Raad voor de Justitie is van oordeel dat op zijn minst moet worden gewaarborgd dat de rechter die over de voorlopige maatregelen beslist, een andere rechter is dan de bodemrechter (dat de uitvoering door nog een andere rechter wordt bewaakt, wordt dus minder belangrijk geacht). Door het voorgestelde systeem groeit wel de behoefte aan nieuw en gespecialiseerd personeel: elke rechtbank heeft nood aan diverse rechters (met een welbepaald profiel en opleiding), waarbij erover gewaakt moet worden dat deze onderling goed op elkaar ingespeeld zijn om de continuïteit en de coherentie in de aanpak te vrijwaren.

Tevens creëert het ontwerp een nieuwe categorie van sociale hulpverleners – gespecialiseerde justitieassistenten – op wie de magistraten een beroep kunnen doen in de verschillende stadia van de rechtspleging. Hierbij oordeelt de Hoge Raad dat het verkieslijk is dat deze opdrachten ook waargenomen worden door de consultants van de gemeenschappen, gelet op hun know how op het terrein, de coherentie van de regeling en de kostprijs van de operatie.

In de laatste plaats mag niet uit het oog worden verloren dat het voorontwerp een hernieuwde belangstelling doet ontstaan voor de positie van het slachtoffer (de benadeelde) in de rechtspleging voor de jeugdgerechten. Zonder afbreuk te doen aan de rechten van de jongere wiens sociale reïntegratie niet mag worden blemmerd, wordt in een ruimere informatieverstrekking aan het slachtoffer voorzien (waarbij het volgens de Hoge Raad toch aangewezen is om na te gaan in welke mate dit slachtoffer ook effectief zelf geïnformeerd wenst te worden). In deze optiek worden tevens enkele verwijzingen

gemaakt naar het seponeringsbeleid terzake, gelinkt aan het thema 'herstelbemiddeling'.

1.3. Een overlegplatform tussen federale overheid en gemeenschappen

Omtrent de huidige gang van zaken in de uitvoeringsfase van de jeugdbijstand kan men momenteel een heleboel negatieve reacties opvangen. Er wordt gewag gemaakt van te beperkte plaatsingsmogelijkheden, plaatsingen van al te korte duur die geen pedagogische impact kunnen hebben en ontoereikende pedagogische programma's. Het voorontwerp pleit voor een werkmodel waarin federale instellingen met een gesloten regime opgericht worden. De kerntaken in deze instellingen zullen evenwel door de gemeenschappen moeten worden gerealiseerd, gezien de finaliteit bij de vormgeving aan de straf blijvend ingegeven moet zijn door humane en ethische overwegingen en het accent steeds ook op 'hulpverlening' moet blijven rusten. Inzake de samenwerking tussen federale staat en gemeenschappen geeft de Hoge Raad de voorkeur aan een verwijzing naar gesloten gemeenschapsinstellingen of gespecialiseerde inrichtingen onder gemeenschappelijk beheer. Het lijkt hier dan wel onontbeerlijk om een evaluatie van de ontwikkelingen in samenspraak te voeren en een noodzaak om een overlegplatform op het hoogste beleidsniveau in te stellen.

Pieter GEENS

Wetenschappelijk medewerker K.U.Leuven,
Instituut voor Sociaal Recht

2. BURGERLIJK RECHT

De nieuwe voogdijregeling

De Wet van 29 april 2001 tot wijziging van verscheidene wetsbepalingen inzake de voogdij over minderjarigen (*B.S.* 31 mei 2001), in werking getreden op 1 augustus 2001, voerde een vrij verregaande hervorming van het voogdijrecht door. De bepalingen inzake de voogdij over minderjarigen, zoals geregeld in de artikelen 389-475 B.W. en 1232-1237 Ger. W., werden vervangen. De voornaamste reden voor de hervorming is het ingewikkelde en formalistische karakter van de oude voogdijregeling. Daarnaast is het de wens van de wetgever geweest om het voogdijrecht aan te passen aan de huidige sociaal-economische werkelijkheid, die ondermeer gekenmerkt wordt door een grotere aandacht voor de persoon van de minderjarige in plaats van voor zijn of haar vermogen.

De eerste krachtlijn van de hervorming betreft de afschaffing van de gedeeltelijke voogdij van de langstlevende of enige wettelijk bekende ouder. De voogdij ontstaat enkel nog wanneer beide ouders overleden of wettelijk onbekend zijn of zich in de voortdurende onmogelijkheid bevinden om het ouderlijke gezag uit te oefenen. De 'wettelijke onbekendheid' slaat niet enkel op het geval waarin de afstamming van bij de geboorte van de minderjarige in beide lijnen onbekend is, maar betreft ook de hypothese waarin een bestaande afstammingsband wordt opgeheven (b.v. bij een succesvolle betwisting van de afstamming). Het bewijs van de voortdurende onmogelijkheid vloeit automatisch voort uit een aantal gerechtelijke maatregelen (o.a. vermoeden of verklaring van afwezigheid, gerechtelijke onbekwaamverklaring) of moet worden vastgesteld overeenkomstig een nieuwe procedure (feitelijk bewijs van de afwezigheid is vereist).

Een tweede belangrijke verandering is de afschaffing van de familieraad. De naaste familieleden moeten enkel nog worden opgeroepen en geraadpleegd bij de benoeming van de voogd. De taken van de familieraad worden voortaan door de vrederechter waargenomen. Deze laatste, wiens taak vroeger beperkt was tot voorzitter van de familieraad, staat nu in voor de organisatie én de controle van de voogdij. Hij neemt wat dit betreft de bevoegdheden van de rechtbank van eerste aanleg over.

De wettelijke voogdij in opgaande lijn verdwijnt. De voogd kan bij testament of in een verklaring voor de vrederechter of notaris worden aangewezen door de beide ouders of de ouder die het laatst het ouderlijk gezag uitoefent. De aanwijzing moet worden gehomologeerd door de vrederechter. Hij kan de homologatie weigeren indien ernstige redenen met betrekking tot het belang van het kind dit rechtvaardigen. Hebben de ouders nagelaten een voogd aan te wijzen, dan benoemt de vrederechter de voogd. Bij voorkeur kiest hij iemand van de naaste familieleden.

De voogd heeft als taak zorg te dragen voor de persoon van de minderjarige, die hij moet opvoeden overeenkomstig de principes waarvoor de ouders eventueel hebben gekozen. De voogd vertegenwoordigt de minderjarige in alle burgerlijke handelingen en beheert zijn goederen. In uitzonderlijke omstandigheden kan de vrederechter in het belang van de minderjarige beslissen om twee voogden aan te stellen: een voogd over de persoon en één over de goederen.

Naast de voogd benoemt de vrederechter ook de toeziende voogd, wiens opdrachten in de hervormde regeling duidelijk worden geformuleerd. De toeziende voogd wordt niet enkel belast met

het toezicht op de voogd, maar moet ook zorg dragen voor de persoon van de pupil. Zo rust op de toeziende voogd de verplichting om de vrederechter in kennis te stellen van de tekortkomingen en onregelmatigheden van de voogd. Voorts vertegenwoordigt hij de minderjarige indien de belangen van deze laatste in strijd zouden zijn met die van de voogd en doet hij een nieuwe voogd benoemen wanneer de voogdij opvalt.

Een andere belangrijke nieuwigheid is het onverplicht karakter van de voogdij (en de toeziende voogdij). Krachtens de oude voogdijregeling waren zowel de voogd als de toeziende voogd verplicht hun opdracht te aanvaarden. Dit is niet langer het geval. De wetgever oordeelde dat de gedwongen voogdij zelden de belangen van de minderjarige dient. De vrederechter moet zich voortaan verzekeren van het feit dat de voogd zijn opdracht aanvaardt. Ingeval niemand de voogdij aanvaardt, wordt ze uitgeoefend door het O.C.M.W.

Tot slot dient ook nog gewezen te worden op de verhoogde aandacht voor de persoon van de minderjarige. Deze wordt veel nauwer betrokken bij de inrichting van de voogdij. Dit blijkt vooral uit de verplichting van de vrederechter om de minderjarige van 12 jaar of ouder te horen vooraleer wordt overgegaan tot de homologatie van de aanwijzing van de voogd of voorafgaand aan de benoeming van de voogd. Ook ingeval de vrederechter beslist over een aantal financiële aspecten van de uitoefening van de voogdij, moet de minderjarige van 15 of ouder worden gehoord. In het Gerechtelijk Wetboek wordt een nieuwe bepaling ingevoerd die de vrederechter oplegt om in voogdizaken de minderjarige op te roepen om hem te horen. In procedures die de persoon van de minderjarige aangaan, bestaat de oproepingsplicht ten aanzien van de minderjarige van 12 jaar of ouder. In procedures betreffende zijn goederen, moet de minderjarige worden opgeroepen vanaf de leeftijd van 15 jaar.

Isabelle VAN DER STRAETE,
Assistent K.U.Leuven,
Instituut voor Sociaal Recht

Rechtspraak

Selectie: J. SMETS

Arrest Arbitragehof nr. 118/2001 van 3 oktober 2001

Voorzitter: dhr. Boel
Rechtverslaggevers: dhr. Bossuyt en dhr. Henneuse